

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunei

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Christos au înviat!

„Săvârșitu-s'au“ actul cel mare al îndurării celei nemărginite a lui Dumnezeu față de neamul omenesc.

S'a săvârșit această minune dumnezeiească pentru mântuirea și fericirea neamului omenesc; dar în lume și astăzi este multă nemulțămire, — mai multă nemulțămire, decât dăra ori când în decursul veacurilor trecute.

Ne întrebăm de cauza acestei nemulțămiri chiar astăzi, în această zi de bucurie universală. O facem această, ca cu atât mai vârtos să-ne putem bucura, și bucuria noastră deplină să-ne fiă.

A ȳis Mântuitorul înaintea lui Pilat dumnezeiescile sale cuvinte: „împărația mea nu este din lumea această“ chiar în acel timp, în carele poporul striga cu atâta furie: „să-se răstignescă.“ Și Pilat și-a spălat mâinile, ȳicând: „nevinovat sum de sângele acestui drept“; er furia poporului a răstignit pre cruce ca pre un talhar pre Domnul Ceriului și al pământului, — pentru că astfelu a fost voința Tatălui, ca să-se plinescă toate, și satisfacțiune să-se dea dreptății celei eterne a lui Dumnezeu, atât de greu vătămata prin păcatul neascultării comis de Adam în raiu.

Din mormântul Domnului a răsărit însă pentru toate timpurile viața și învierea popórelor.

Ne închinăm acestei sfinte și dumnezeiesci vieți, răsărite din mormântul Domnului. Ne închinăm sfintei cruci și sfintei înviiării Domnului. Și înălțați în această lume ideală, în carea Domnul și stăpânul vieții noastre vorbește cu noi, privim pre pământ la necazurile, și nemulțămirea noastră. Privind din această lume ideală aflăm, — că totă nemulțămirea, de carea se plânge astăzi omenimea provine în prima liniă din faptul, că duchul lumii de astăzi ȳilnic se

pune în conflict cu acele bunuri ideale, — pre cari le-a întrodus pre pământ Domnul și Mântuitorul Christos. Plânsórea și nemulțămirea generală de astăzi provine din faptul, că mulțime de proci mincinoși atacă cu totă furia în multe și diferite forme biserica Domnului, direcțiunea și organele ei.

Plânsul este arma pruncului nevêrstnic. Și neamul omenesc prin venirea Domnului a trecut preste stadiul nevêrstniciei, și a ajuns la maiorenitate. Scim și cunoșcem astăzi prin venirea Domnului pre Tatăl nostru cel din Ceriuri; și maioreni fiind, scim și cunoșcem, ce însemneză a-ne supune dumnezeiescii sale voințe.

Acésta este chrana, pre carea ni-o dă sfânta și marea ȳi a înviiării Domnului.

S'a adevărit în lume prin mórtea Mântuitorului îndurarea cea nemărginită a lui Dumnezeu față de neamul omenesc. S'a adevărit în modul cel mai neîndoios prin învierea cea de a treia ȳi a Domnului, — că chemați suntem toți la viața și înviere.

Vieța și înviere este ceea ce dorim!

Vom avé această viață, și vom gusta de sigur din dumnezeiescile bunătăți ale înviiării în mesura, în carea ne vom împărtăși de bunătățile spirituale, pre cari ni-le predă sfânta noastră religiune și dumnezeiesca noastră biserică.

Voim, ca bucuria noastră să-ne fiă deplină. Și vom avé în măsură tot mai apropiată această bucurie, — dacă ȳilnic vom stărui, ca să îndreptăm, și înduleim modul nostru de gândire și acțiune prin direcțiunea, ce ni-o dă, și indigiteză voința și legea lui Dumnezeu.

Christos a înviat!

Biserica în luptă cu Arianismul.

Mintea omenescă scrutază neconținut, ca să afe adevărul. Și pre această tendență se bazează în prima liniă capacitatea omului de progres. Această tendență a omului, până când este îndreptată asupra obiectelor, cari cad sub intuițiune, este nu numai naturală și îndreptățită; ci este mai mult: este o datorință a omului. Când însă această tendență trece această graniță, și se estinde asupra lucrurilor, cari nu cad sub intuițiune: atunci de regulă se întemplă, că omul face diferite combinațiuni, cari pot să fiă nimerite, — în cele mai multe casuri însă sunt greșite. Tendența, de carea vorbim, a produs mult bine, când s'a estins asupra lucrurilor, cari cad sub intuițiune; dar când s'a estins asupra cestiunilor, cari privesc credința în Dumneșeu, și asupra raportului dintre om și Dumneșeu raport, carele trece preste hotarēle minții omenesci, — aprōpe totdeauna a produs confusiune, și a împedecat omenimea în desvoltare.

Faptul acesta îl ilustrază cu deosebire mulțimea eresurilor, cari s'au ivit în sînul bisericii creștine, și mulțimea atacurilor și direcțiunilor îndreptate din început și până în ziua de astăzi încontra doctrinii positive a bisericii.

Prin edictul edat de Constantin cel mare și Liciniu la anul 313, — s'a enunciat libertatea religiunii creștine. Țr la 6 ani după acesta, și anume la anul 319 se ivesce în biserică eresul lui Arie, carele a conturbat multă vreme pacea și liniscea bisericii, și carele sub alte forme o conturbă și astăzi prin diferitele direcțiuni și atacuri îndreptate încontra bisericii. Eresul acesta s'a ivit în Alexandria, unde Arie funcționa ca preot.

Arie învăța, că: Fiul lui Dumneșeu nu este născut din eternitate; ci este creat de Tatăl mai târziu din nimica. Fiul este cea mai nobilă făptură a Tatălui, dar este cu toate acestea numai o făptură, creată de Tatăl din nimica, și nu este de aceeași ființă cu Tatăl. De altă parte, învăța Arie, Fiul este atât de aprōpe de Tatăl, încât și dacă nu este Dumneșeu în adevăratul înțeles al cuvântului, se pōte totuși numi și cinsti ca Fiu al lui Dumneșeu.

Pentru acest eres Ariu a fost luat la răspundere mai întâi de către Episcopul său Alexandru, dar nevoind dēnsul a ceda, — Alexandru a conchemat la anul 321 un sinod în Alexandria la carele

au participat cam 100 de Episcopi. Nevoind însă Ariu a-și retrage învățătura sa nici în fața sinodului, — sinodul l'a escomunicat. Ariu a părăsit Egiptul, și a mers în Asia, unde cu cuvântul și prin scrierile sale lăți învățătura sa; și aflând pentru dēnsa mulți aderenți, produse în biserică cērtă și scisiune, atât între membri clerului cât și între mireni.

Luând divergința produsă în biserică prin eresul lui Arie dimensiuni tot mai mari însuși împēratul Constantin a încercat a împăca divergințele prin Episcopul Hosiu din Cordova. Nesuccedând această încercare și mai fiind în biserică și alte divergințe s'a conchemat la anul 325 sinodul ecumenic ținut în Nicea.

Împēratul a îngrijit tot de odată, ca Episcopii să fiă provăduți cu cele trebuincioase, ca să pōtă veni la sinod. Numērul Episcopilor întruniți la acest sinod a fost după mărturia celor mai mulți scriitori de 318. Cei mai mulți dintre Episcopi au fost din partea orientală a imperiului, și numai puțini din Occident, Episcopul Romii Silvestru (314 — 335) fiind înaintat în etate a fost reprezentat prin preoții: Vincențiu și Vitu. Înainte de întrunirea sinodului s'au ținut mai multe conferințe. În aceste conferințe a disputat cu deosebire Arie și diaconul din Alexandria Atanasiu, carele s'a distins prin profunda sa erudițiune teologică. Aceste conferințe na'u avut rezultatul dorit, pentru că prin trēnsele nu s'au potut împăca divergințele.

Sinodul s'a deschis în 19 Iunie 325 și a ținut până în 26 August același an. La deschiderea sinodului împēratul a ținut o vorbire către Episcopi, în carea dēnsul arată motivul, pentru care a conchemat acest sinod, și își exprimă dorința, că prin hotăririle, ce se vor lua, se va restabili pacea în biserică. Asupra întrebării, că cine dintre Episcopi a funcționat ca președinte datele difer. Probabil este, că au funcționat mai mulți Episcopi ca președinți. Ceea ce se scie cu siguranță este, că a fost presidat de Episcopi, — susținēndu-se astfel autonomia bisericii.

După lungi discussiuni sinodul a condamnat eresul lui Arie, și enunțiând că Fiul este „de o ființă cu Tatăl“ a formulat cei șapte articlii dântăi ai simbolului credinții. Această formulă o-au subscris toți Episcopii, afară de doi din Egipt și anume: Secundus din Ptolemais și Theonas din Marmarica. De aceea ambii au fost depuși și escomunicați, Țr împēratul i-a esilat atât pre dēnșii, cât și pre Arie. Episcopii: Eusebiu din Nicomedia și Theognis din

Nicea au subscris simvolul formulat, dar n'au voit să voteze anatema pronunțată de sinod încontra lui Arie. De aceea dênșii încă au fost esilați.

Prin conclusele sinodului dela Nicea s'a formulat doctrina bisericeii cu privire la a doua față a sfintei Treimi. Arianismul însă n'a încetat; și biserica are să lupte încă multă vreme încontra acestui eres. Ariani aveau puternici amici la curtea împărătescă; și împăratul Constantin la stăruința sorci sale Constanția după trei ani a rechemat pre Ariu din esil, și a cerut dela Episcopii ortodocși, ca să-l reprimască în biserică. Acestia însă în frunte cu Atanasie, carele la a anul 328 deveni Episcop în Alexandria, au dechiarat, că nu se pot învoi la acesta până când Arie nu va subscrie simvolul nicean.

Posițiunea Episcopilor ortodocși în fața Arianismului se mai îngreuiă apoi și prin împrejurarea, că unii dintre Episcopi în frunte cu Eusebiu din Nicomedia inventară o nouă formulă cu privire la raportul dintre Fiul și Tatăl. Ei adecă sustineau, că „Fiul este în adevăr născut din eternitate, dar nu este de o ființă cu Tatăl, ci numai a se menea Tatălui. Cei ce au adoptat această formulă se numesc „semiariani,” și după reprezentantele acestui eres, Eusebiu din Nicomedia se numesc și „Eusebiani.” Numarul Semiarianilor devenind mare, începură o adevărată gónă încontra Episcopilor ortodocși, mai cu seamă având pre partea lor și ajutoriul curții împărătesci. Episcopii semiariani întrunindu-se în un sinod ținut la anul 335 în Tir în Fenicia și folosindu-se de mulțime de calumnii încontra lui Atanasie, enunțiară depunerea lui din scaunul episcopesc, și împăratul îl esilă. Atanasie plecă însă în esil mai înainte de a fi pronunțat sinodul depunerea lui.

În anul 336 împăratul ordină a-se reprimi în mod solemn Ariu în biserica din Constantinopol; și în ziua destinată, ca să fiă reprimi, mergând pre drum cătră biserică a cădut mort.

În anul 337 muri împăratul Constantin, după ce pre patul morții primi botezul.

Lui Constantin îi urmară în domniă fii săi: Constantin, Constans și Constanțiu. Sub domnia dênșilor Atanasie la anul 338 fu rechemat din esiliu. Semiarianilor însă le succese de nou a căștiga pre partea lor pre Constanțiu, carele domnia în partea ostică a imperiului. În urma acestui succes Episcopul Paul din Constantinopol fu esilat, și în locul lui fu instituit de Episcop al Constantinopolului Eusebiu din Nicomedia. Eusebiu întruni la anul 340 un sinod,

care depuse de nou pre Atanasie. Între astfel de împrejurări aprópe în întreg Orientul deveniră stépâni semiaranii, și numai partea occidentală a imperiului, unde după mórtea lui Constantin devenise Constans singur domnitoriu, rămase ortodocsă.

La întervenirea lui Constans fratele său Constanțiu s'a învoit, ca pentru împăcarea divergințelor dintre Ariani și ortodocși să se concheme un sinod în Sardia în Mesia. Sinodul acesta s'a întrunit în anul 343 sub presidiul Episcopului Hosiu din Cordova. Fiind însă orientalii Arieni, s'a născut între dênșii și între occidentali divergință îndată la constituirea sinodului. De aceea orientalii părăsiră sinodul din Sardia, și ținură singuri un sinod în Filipopolis în Tracia, și enunțiară de nou depunerea lui Atanasie și a lui Marcel din Ancira. Occidentalii de altă parte ținură singuri sinod în Sardia, și pronunțându-se de nou pentru conclusele luate de sinodul dela Nicea, anulară hotăririle, prin cari Atanasie și Marcel au fost depuși din scaunele lor episcopesci. Sinodul din Sardia pre lângă acesta a edat 20 de canóne, prin cari se normeză drepturile și datorințele Episcopilor.

Prin aceste două sinóde deci nu numai că nu s'a potut efeptui împăcarea; dincontra divergința deveni și mai mare. Și Constanțiu, numai după ce fratele său Constans l'a amenințat cu resbel s'a învoit, ca Atanasie să-și pótă reocupa scaunul său episcopesc din Alexandria.

La anul 350 a murit Constans, și Constanțiu a devenit singur domnitoriu preste întreg imperiul. Sub scutul lui Constanțiu arianii căștigară terenul și în partea vestică a imperiului. Astfel un sinod întrunit la 351 în Sirmiu enunțiară de nou depunerea lui Marcel, ér alte două sinóde, unul ținut în Arelate, la anul 353, și altul ținut în Milan la 355 enunțiară depunerea lui Atanasie.

Între aceste împrejurări Atanasie plecă pentru a treia óră în esil, și în locul său fu instituit în Alexandria un arian de Episcop.

Tot astfel proceseră Arianii și cu alți Episcopi din Occident. Episcopii ortodocși în parte mare fără depuși și înlocuiți cu arieni.

La anul 357 se născu însă o cértă între Semiariani și arianii rigoroși. Și devenind lupta dintre aceste două partide acută, și chiar neliniscind pacea internă a imperiului, — împăratul Constanțiu pentru restabilirea păcii s'a decis a conchema un nou sinod mare la Nicea. Temându-se însă Arianii, că dacă

Episcopii ortodocși din Orient vor conveni într'un sinod cu ortodocșii din Occident, — sinodul se p^ote pronuncia de nou pentru hotaririle dela Nicea, — au întrevit la împ^{er}atul, și le-a succes a-l capacita, ca orientalii s^e-se adune separat de occidentali. Astfel la anul 359 orientalii s'au adunat în Seleucia, capitala Isauriei, ér occidentalii în Araminium în Italia. Occidentalii s'au pronunțat în acest sinod pentru formula simbolului nicean, enunțând tot de odată depunerea căpeteniilor Arianismului; și au trimis o deputațiune la împ^{er}atul ca s^e apr^ob^e aceste hotăriri. Deputații trimiși au fost însă seduși și au subscris și d^enșii o formulă ariană.

La anul 361 a murit Constanțiu, și lui i-a urmat în domniă v^{er}ul s^{eu} Iulian, „numit Apostata“ (361—363) pentru tendența sa de a reintroduce religiune pagână. Sub Iulian Atanasiu a fost dimpreună cu alți Episcopi ortodocși rechemat din esil. V^{ed}ând însă Iulian, carele credea, că creștinii prin certele lor se vor nimici unii pre alții, că Atanasiu prin ținuta sa d^emⁿă lucră cu mult efect la restabilirea păcii în biserică, l'a trimis pentru a patra oră în esil. Murind la anul 363 Iulian într'un rebel cu Persii, armata proclamă de împ^{er}at pre Jovian, carele favorind pre creștini rechemă pre Atanasiu din esil. Iovian muri după opt luni de domniă, și lui îi urmă în domniă Valens (364—378) în partea ostică a imperiului, ér în partea vestică Valentinian I.

Valens fiind arian a început g^onă încontra Episcopilor ortodocși; și în anul 367 a emis un ordin, prin carele a dispus, ca toți Episcopii, cari au fost esilați de Constanțiu și rechemați de Jovian s^e m^{er}gă de nou în esil. Astfel Atanasiu trebui s^e m^{er}gă de nou în esil. De astă dată a rămas în esil numai 4 luni, — și a fost rechemat de împ^{er}atul, carele se temea, că poporul din Alexandria se p^ote revolta.

De aci înainte Atanasiu rămase în linisce în scaunul s^{eu} episcopesc din Alexandria până la m^ortea sa întâmplată în anul 373.

În apus Valentinian I. favorisa pre ortodocși, și încercarea împ^{er}atasei Iustina de a intriga în favorul Arianilor n'a succes din motivul că biserică dob^ondi noui și puternici luptători încontra arianismului pre cei trei Capadocieni: Ioan, Vasiliu și Grigoriu, pre Ambrosiu din Mediolan și pre alții.

Arianismul a fost condamnat pentru a doua oră în sinodul ecumenic al doilea ținut în Constantinopol la anul 381 sub domnia împ^{er}atului Teodosiu cel

mare. De aci înainte doctrina bisericii devine dominantă în imperiul roman; ér Arianismul se mai susține la pop^orele germâne apr^ob^e trei secli, și în alte forme până în ziua de astăzi în diferitele secte și direcțiuni, cari atacă doctrina bisericii.

Reprivind asupra luptei bisericii încontra arianismului constatăm următoarele:

1. Arianismul este un crâncen și primejdios r^{es}boiu civil, intern, în biserică.

2. Motivul, pentru carele se p^ortă acest r^{es}boiu este vanitatea omenescă, spiritul „lumii,“ spirit strein de biserică și scopul, pentru carele este înființată, și nici decât înaintarea neamului omenesc prin moralitate cătră perfecțiunea creștinescă, și prin această cătră bunăstare și fericire vremelnică și vecinică.

3. Armele, pre cari le întrebuintează duchul lumii (arianismul) în această luptă sunt: calumnia, intriga, seducerea poporului și v^{en}at^orea după favorul puterii lumesci; ér armele, pre cari le folosesc reprezentanții bisericii, sunt: zelul creștinesc, statornicia în credință, studiul și lucru neobosit cu armele creștinătății; și în fine

4) Biserica din această luptă iese biruită, și se afirmă de nou ca instituțiune dumnezeiescă și ca atare nebiruită; ér adev^{er}urile religiei Domnului se lămuresc, ca aurul prin foc. Biserica își formulază doctrina în mod nendoios pentru t^ote timpurile.

Inteligența și operațiunile ei.

— *Studiu psihologic.* —

1) Asociațiunea ideilor în comparație cu inteligența.

Desvoltarea formațiunilor mai superioare ale vieții psihice at^{er}nă dela modul, în care se întâmplă împreunarea sau asocierea ideilor în conștiință. Știm, că asociațiunea este de dou^e feluri, și anume externă și internă. Cea dintăiu s^e basază pe coexistență și succesiunea, ér cea din urmă pe afinitatea internă a ideilor.

Asociațiunea s^ev^{er}șită prin simultaneitate și succesiune e o împreunare externă mecanică; pentru că la ea cauza asociării este pur numai întâlnirea întâmplătoare a ideilor în conștiință fără privire la conținutul lor. În chipul acesta este posibil, că și ideile cele mai contrare și disparate s^e vină în legătură unele cu altele. Acest proces mecanic al asociării și reproducerei îl putem observă, de câte-ori se lasă ideilor curs liber, ca ele s^e vină și s^e m^{er}gă după cum aduce întâmplarea. Mai pronunțat se arată

însă asociațiunea și reproducerea mecanică în vis și la morburile psihice. Când suntem deștepți și conștiința ni-e în stare normală, acest tip al asocierii nu se arată.

Cu totul de altă natură e acea formă de asociere, carea se bazează pe conținutul sau afinitatea ideilor. Acesta ni-se prezintă ca și o împreunare internă și necesară.

Causa împreunării aici nu e întâlnire subiectivă a ideilor, ci relațiunile lor interne, cari între toate împrejurările sunt și rămân unele și aceleaș neschimbate. Acest fel de asociațiune se poate observa de ex. în argumentările și deducțiunile științifice.

Acea proprietate a conștiinței, în virtutea căreia ideile se aduc în combinare unele cu altele conform conținutului sau relațiunilor lor interne, se numește *inteligentă*. La operațiunile intelectuale ideile, am pute dice, se liberază de ordinea lor stabilită prin asociațiunea externă și se pun în relațiune unele cu altele după înțeles.

2) Cugetarea.

Forma cea mai generală a operațiunilor intelectuale ese: *cugetarea*. Dicem, că ne *cugetăm*, când ne reprezentăm în conștiință ideile cu scop de a-le împreuna, dacă ele sunt compatibile, sau a-le despărți dacă sunt incompatibile după conținutul lor. Cugetarea se poate încâtva asemena cu combinațiile de idei produse de *fantasie*, ba s'ar pute dice, că procesul *cugetării* e *fantasare* săvârșită conform unor legi determinate. Aceste legi însă în *cugetarea* individulă pot fi urmate cu strictetă mai mare ori mai mică, și chiar de-aceea sunt posibile numeroase forme de tranziție, începând dela *fantasarea* cea mai liberă până la *cugetarea* pură.

Până-când individul este dominat numai de impresiuni sensuale și reproduceri mecanice, basate pe asociațiuni externe: până atunci, putem dice, el nu posedă încă facultatea *cugetarei*. Așa de ex. copiii întru început combină ideile numai după cum acestea se asociază și se reproduc unele după altele în mod întâmplător, fără privire la legăturile lor interne. Tot astfel se întâmplă și la omenii *fantasți*, cari asemenea nu combină ideile după potrivirea conținutului.

Precepțiunea ne oferă o parte din realitatea actuală. Memoria ne redă o parte din trecut. *Fantasia* se depărtează de realitate mai mult ori mai puțin.

Cugetarea produce formațiunile sale cu oarecare libertate, cam ca și *fantasia*, însă în totdeauna după legi inmultabile, și togmai de-aceea, dacă ea nu-e eronată, va trebui, să consune pe deplin cu realitatea. Deci *cugetarea* propriu disă, spriginită de percepțiune și memorie, este mijlocul, prin care putem cunoșce adevărul.

Cugetarea nu e lucrarea unei facultăți deosebite, precum nu-e nici memoria, nici *fantasia*, ci ea este o operație compusă, carea își împrumută materialul seu dela percepțiune și asociațiunea ideilor, precând forma ei caracteristică se bazează parte pe găsirea de asemănari și diferențe parte atiră dela voință. La *cugetare* împreunarea ideilor se face prin a percepțiunea activă, deci în opunere cu împreunările asociative, aceea se poate numai împreunare a perceptivă.

3 Ideile generale sau noțiunile psihologice.

Cea mai elementară, operațiune intelectuală este găsirea de asemănări și deosebiri între ideile existențe în conștiință. Deja la sensațiunile simple se pot observa începuturile acestei operațiuni, însă ea se manifestă și la reprezentațiunile mai compuse. Prin repetițiune și exercițiu operația, prin carea căutăm și găsim asemănari și diferențe între idei, se va săvârși tot cu mai multă intensitate și ușurință. Atențiunea se va îndrepta în grad tot mai mare asupra însușirilor particulare, prin cari obiectele se asemănă unele cu altele. Fiind date mai multe obiecte, cari în unele însușiri se asemănă, ér în altele se deosebesc unele de altele, se va întâmpla, că însușirile, cari sunt comune tuturor și cari caracterisază mai hotărît obiectele, atingând mai de multe ori și mai intensiv sensurile noastre, se vor și conserva și reproduce mai bine și mai ușor, decât însușirile particulare, cari nu ne ating așa adesea. Astfel se va forma în conștiința noastră cu încetul, în mod inconștient, o imagine, carea va cuprinde în sine aceea ce este comun mai multor obiecte. Acesta imagine comună se dice: *idee generală* sau *noțiune psihologică*.

Ideea generală cuprinde în sine însușirile comune a mai multor obiecte, pe cari conștiința le consideră izolate deci ea este *schemă* obiectelor, cari se țin de aceeași clasă. Pe baza acestor scheme noi vom pute recunoșce toate obiectele de o clasă. Cu cât *ideea generală* posedă mai multe determinațiuni particulare, cu atât ea se va apropia mai mult de reprezentarea unui obiect singular și cu cât e mai nedeterminată, cu atât se va potrivi ca imagina comună pentru mai multe obiecte sau fenomene de un fel.

4) Noțiunile logice.

La fie-care obiect putem distinge mai multe însușiri. Ceea ce pentru obiect este însușire în *ideea generală* se dice: *notă*. Obiectele, cari se țin de aceeaș clasă, ne presintă doue feluri de note, și anume: 1) note de acelea, cari sunt comune tuturor obiectelor, cari sunt stabile și neschimbate; 2) note de acelea, pe cari le au numai unele dintre obiecte, ér sunt schimbaciöse, ba pot chiar să și

lipsescă. Pe cele dintâiu le numim note esențiale, ér pe cele din urmă note accidentale. Tóte notele, cari la mai multe obiecte de un fel, sau la unul și același obiect între diferite împrejurări, rămân stabile și neschimbate, fac esența obiectului.

După-ce ideile generale sau noțiunile psihologice totdeuna cuprind în sine mai mult ori mai puțin și elemente accidentale, și după-ce operațiunea cu astfel de idei póte să ducă cugetarea noastră în rătăcire, se arată recensitatea de a stabili astfel de noțiuni, cari să fie curățite de tóte adaosurile particulare, adecă de a forma astfel de scheme, cari să conțină numai notele esențiale ale obiectelor de o clasă și să se potrivescă la tóte. Aceste scheme se numesc: noțiuni logice. Ele sunt, am puté dice, nisce postulate ale conștiinței desvoltată în grad mai înalt. Pe gradul inferior al conștiinței noțiunile logice nici nu vin înainte, ba fórte adesea și în cugetarea ordinară ele se substituiesc prin noțiuni psihologice; de aci vine divergența cea mare a vederilor omenesci chiar despre unele și aceleaș obiecte. Ca și o schemă, carea prin nici o idee generală nu se póte înlocui, noțiunea logică se desvoltă, însă în mod conștient numai atunci, când cugetarea caută diferitele relațiuni ale obiectelor și descopere numărósele lor legături, și când apoi cuvântul sau expresiunea verbală devine o condiție indispensabilă pentru existența noțiune.

5) Abstracțiunea.

Acea operațiune psihică, prin carea din reprezentațiunile singulare a legem notele comune conform cu afinitatea mai apropiată ori mai depártata ce sustă între ele, și le cuprindem în o idee de ordine mai superióră, adecă în o noțiune logică, o numim abstracțiune. Deci noțiunea fiind ca abstrasă din mai multe intuițiuni similare, se póte dice și idee abstractă. Procesul abstracțiunei, precum am vădút deja la ideile generale formate de fantasie, se începe și se desvoltă în noi óre-cum chiar și instuitiv, și acest caracter și-l păstréză la cei mai mulți ómeni în tot decursul vieții. Sèvresirea conștientă a abstracțiunei reclamă o desvoltare a conștiinței în grad mai înalt și se manifestă cu deosebire în sciință.

6) Noțiuni individuale și generale.

Noțiunea individuală se produce așa, că întuim un și același obiect singular mai de multe ori, între diferite împrejurări și apoi abstragem notele lui stabile, și neschimbate. Sub durata acestei operațiuni atențiunea noastră se îndreptă asupra ideei, carea în cazul de față represintă esența obiectului. Așa își câștigă copilul prin intuițiune și atențiune repetită, noțiuni despre obiectele singulare precum de ex „acéstă flóre“ „acést om.“

Noțiunea generală se rapórtă totdeuna la mai multe obiecte singulare, cari în mai multe însușiri

consună unele cu altele și prin urmare forméză o clasă. Aceste noțiuni sunt despre cari cu deosebire putem dice, că se produc prin abstracțiune din mai multe idei singulare. Din ele trebuie să fie deláturat tot ce e accidental și secundar. Acéstă abstracțiune însă nici odată nu succede pe deplin. Ideile singuratiche, din punct de vedere logic, fac conținutul noțiunei generale. De aici reese, că noțiunile generale; în privire psihologică au să se cugete nu prin notele esențiale, ci prin totalitatea obiectelor de o clasă. Noțiunea „colóre“ nu se póte cugeta altcum decât ca roș, vénéet, verde șcl.

(Va urma.)

Dr. P. Pipoș.

D I V E R S E.

* *Consistoriul eparchial aradan* este conchemat în ședință plenară pre Joi în șeptémâna luminată la 10 óre înainte de améđi pentru censurarea rapórtelor consistoriale, substernénde sinodului eparchial din anul current, și pentru a se pronuncia asupra înființării unui Consistoriu în Timișóra.

* *Deputați sinodali preoțesci* s'au ales în cercurile aparținétóre la jurisdicțiunea Consistoriului dn Oradea-mare următorii dni, și anume: în cercul Orăđii-mari: Pré Cuvioșia Sa părintele Archimandrit și vicariu episcopesc Iosif Goldiș; în cercul Beinșului: pâr. protopresviter Elia Moga; în cercul Vașcăului: pâr. protopresviter Vasiliu Pap; în cercul Beliului: pâr. protopresviter Petru Suciu; în cercul Pesteșului: pâr. protopresviter Teodor Filip; în cercul Tincei: pâr. diacon Nicolau Diamandi. — Deputați mireni s'au ales: în cercul Beinșului: dnii Paul Pap avocat și Dr. Atanasiu Marienescu jude la tabla regescă în Oradea-mare; în cercul Beliului: dnii Vasiliu Popescu și Iustin Ardelean.

* *Societatea de lectură* a tinerimei dela institutul pedagogico-teologic ort. rom. din Arad, invită la *Ședința festivă*, ce se va tiné la Dumineca Tomei în 6 Maiu n. c. în „sala cea mare a seminarului.“ — cu următorul program:

1. „Christos a înviat,“ (melodie originală) cvintet mixt de Val. Magdu.
2. „Cuvént de deschidere,“ rostit de v.-președintele societății Vasiliu Papp, cl. c. III.
3. „Concert,“ pricésná, de C. Porumbescu, — cvartet bărbătesc.
4. „Frații Jderi,“ poesie de V. Alecsandri, declamată de Vasiliu Roman, cl. c. II.
5. „Luna Maiu,“ vals de C. Porumbescu, — cvartet bărbătesc.
6. „Religiunea creștină ca directiva vieții omenesci,“ disertațiune de Mihaiu Hașiaș, cl. c. III.
7. a) „Trei melodii poporale.“ } cvintet mixt de
b) „Sirba,“ cântec poporal } Val. Magdu.
8. „Hodja Murad Pașa,“ poesie de V. Alecsandri, declamată de Vasiliu Papp, cl. c. III.

9. „Nușca,” melodie populară a dansului „Pe picior,” de Val. Magdu.
10. „O piatră nestimată,” disertațiune de Demetriu Boariu, ped. c. III.
11. a) „Frunzuliță verde de stejar,” de G. Mucicescu, — sextet mixt.
b) „Breul bătrânesc,” cântec pop. de Ionescu, — cvintet mixt.
12. „Marș,” — cvintet mixt — de Val. Magdu. — Începutul la 7 ore seara. — Arad, la 8.20 Aprilie 1894. În numele societății: Vasiliu Papp, v.-președinte. Vasiliu Roman, secretar. — Oferte generoase în favorul bibliotecii societății să primesc cu mulțămintă, și să vor cuita pe calea publicității.

* **Cor nou de plugari** s'a înființat în suburbiul de aici Șega sub conducerea dlui învățătoriu dela școala noastră de acolo Demetriu Roman. Acest cor a cântat Dumineca trecută cântările liturgice în biserica catedrală din Arad. Felicităm pre conducătoriu și pre coriști!

* **Stéguri bisericesci.** Credincioșii nostri din suburbiul Șega au dăruit sfinței biserici două stéguri bisericesci, cari Dumineca trecută s'au sfințit, și s'au predat destinațiunii. Dumneșu să primescă jertfa adusă de credincioșii nostri din Șega pre altariul Domnului!

* **Mișcări socialiste** s'au ivit în mai multe locuri în Ungaria. Dumineca trecută o cétă mare de țărani socialiști s'au revoltat în contra autorității, și au devastat casa comunala. Revolta s'a potut domoli numai cu întervenirea miliției. Semne de astfel de mișcări socialiste se arată în mai multe părți, și anume în Macău, Ciorvaș, și în alte locuri. — Guvernul a luat dispusețiunile de lipsă pentru a le împedeca. Este dureros și trist, că se ivesc astfel de mișcări, mai cu seamă că sunt, după cele ce cetim productul lipsei de religioane și ateismului. Ele, nu se vor poté deci năbuși, decât numai dându-se religiunii importanța ce o merită în sistema de învățământ.

† **Necrolog.** Mercuri în 6/18 Aprile după un morbulung și plin de suferințe a încetat din viață Ioan Micșă, candidat de notariu, fiul venerabilului preot Toma Micșă din Alioș, — lăsând în cel mai profund doliu pre neconsolabilul său părinte, pre fratele său Zamfir și sora sa Lucreția, și mulțime de rudeni amici și cunoscuți. Rămășițele pământesci ale defunctului s'au depus spre odichnă eternă Sâmbătă în 9/21 Aprile. — Servitiul funebru a fost oficiat de proții: Ioan Goza din Fereghaz, Sava Seculin din Fiscut, Virgiliu Papp din Alioș, Nicolae Stoian și Traian Catone din Chesinț, și învățătorii: Titu Popescu din Fiscut, Georgiu Iosif din Chesinț și învățătorii din Alioș, în prezența unui public numeros. — Esprimându-ne condolența față de familia rămasă în doliu, rogăm pre Dumneșu, ca sufletul răposatului să-l așeze în locașurile dreptilor!

† **Necrolog.** La 29 Martie v. c. în urma unui morbul surt, preotul nostru din Călacea protopresviteratul Beliu: Aron Dagău, în etate de 68 ani, 45 ai preoției sale și dete sufletul în mânilor Creatoriului; înmormântarea sa făcut în 31 Martie v. prin 11 preoți și

5 învățători din jur pontificând Pré On. Dnu protopresviter tractual, — ér cuvântul funebral și ertăciunile le-a rostit preotul Serbu. — Pre defunctul 'l deplâng 2 fii și 2 fete ale sale toți patru maioreni. — Fie-i țărina ușoră. — Un óspe.

† **Necrolog.** În 12 Aprilie a. c. am petrecut la cele eterne cu tótă pompa pe tinerul și harnicul econom Dionisiu Murărescu, carele deși în flórea vieții a-bea de 32 ani, dar era de-o înteligență rară, model în ale economiei și cel mai devodat fiu al bisericii, în al cărei serviciu ca cântareț a fost din anii copilăriei. Repausatul ca membru în comisiunea școlară a desvoltat viu interes și față de școlă. În semn de recunoștință comitetul și comisiunea școlara i-a făcut onorul de pe urmă, participând în corpore la înmormântarea lui. Pe repausatul 'l deplânge nemângaiata soță și 2 prunci minoreni, 'l deplânge ș. biserica ca pe cel mai credincios fiu al ei precum și întreaga comună. Odichnesce în pace suflet blând! Bacamezeu, în 12 Aprilie 1894. — Laurențiu Barzu, preot.

Nr. 91/1894.

Încunoștințare.

Adunarea generală a reuniunii districtuali a învățătorilor români gr. or. din protopopiatele consistoriului aradan de a drépta Murășului, ce am convocato pre ășilele de Joi și Vineri (3 și 4 Maiu n. a. c.) după SS. pașci, se amână pre ășilele de Vineri și Sâmbătă (4 și 5 Maiu n. a. c.) după SS. pașci, din cauză că pe ășua de 3 Maiu (Joi d. SS. Pașci) n. a. c. este convocată aici în Arad o adunare populară.

Aducând acésta la cunoștința celor interesați, îi rogăm se iae act despre modificarea terminului.

De altmintrea adunarea să va țină conform programei alăturate:

I. Vineri în 4 Maiu n.

a) Înainte de amiași:

- 1) La 8 ore deminșta asistare la chiămarea duchiului sânt în biserica catedrală din Arad.
- 2) „Cuvânt de deschidere” rostită de președintele reuniunii Teodor Ceontea.
- 3) Esmiterea unei comisiuni pentru ca se invite la adunare pre Il. S. d. Episcop diecesan Ioan Mețianu, și întru aceste constatarea membrilor preșenți.
- 4) Bineventarea Ilustrului prelat.
- 5) Raportul general al comitetului despre activitatea reuniunii în anul espirat și predarea la o comisiune censurătoră.
- 6) Raportul cassariului, al controlorului și al bibliotecariului și predarea acestora la o comisiune censurătoră.
- 7) „Corul școlarilor” disertațiune de Nicolau Ștefu, însoțită de esecutare practică.
- 8) Incassarea taxelor restante și curente și înscrierea de membri noi.

